Nybro kommuns
kulturmiljöprogram

APPLARYD

Hälleberga socken

Länsstyrelsen
Kalmar län

NYBRO
KOMMUN

KALMAR·LÄNS·MUSEUM

Kulturmiljöprogrammet omfattar 33 områden på olika platser i kommunen.

Arbetet möjliggjordes tack vare ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen. Kalmar läns museum anlitades för inventering och beskrivning av Kulturmiljöprogrammets områden. Layout och sammanställning har gjorts av Nybro kommun.

1. Skoga
2. Lindshult
3. Kråksmåla
4. Torshult, Torshultamåla
5. Uvafors
6. Alsterbro, Sandslätt
7. Rugstorp, Abbetorp
8. Bäckebo
9. Målerås
10. Gullaskruv bruksort
11. Barkeström
12. Hälleberga
13. Applaryd
14. Gullaskruv säteri
15. Orrefors
16. Flygsfors
17. Gadderås
18. Skedebäckshult
19. Flerohopp
20. Gunnabo
21. Duvetorp
22. Kristvallabrunn
23. Brånahult
24. Holmen, Göttorp
25. Nybro stad
26. Kopparfly
27. Örsjö
28. Ebbehult
29. Gårdsryd
30. S:t Sigfrid
31. Brändebo
32. Agebo
33. Alsjöholm

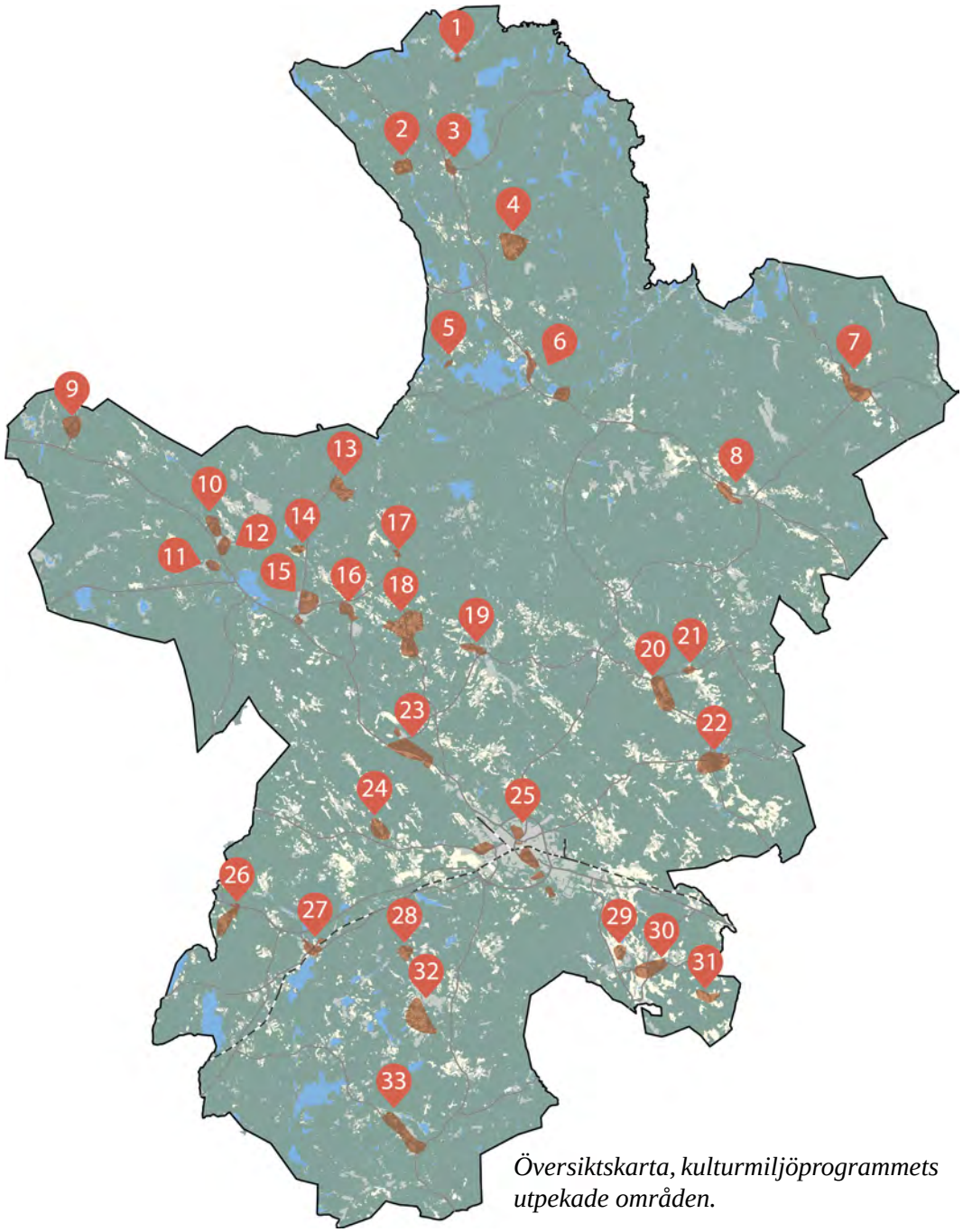

Översiktskarta, kulturmiljöprogrammets utpekade områden.

Läsanvisning

HUVUDOMRÅDE

Här lär du först känna kulturmiljön. Huvudområdet är ett större område som ger en övergripande kunskap om kulturmiljöns landskapliga förutsättningar och bredare historiska utveckling.

KÄRNOMRÅDE

Här får du en djupare beskrivning av områdets värden. Kärnområdet har särskilt höga kulturhistoriska värden, med koncentrationer av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, fornlämningar och/eller landskapsobjekt.

HISTORIK

Här hittar du berättelser om människor och andra viktiga företeelser som präglat kulturmiljön. En förklaring till varför de höga kulturhistoriska värdena finns på platsen.

I FRAMTIDEN

Här ges förslag på förhållningssätt inför framtiden för hur kulturmiljön kan bevaras och utvecklas.

I texten finns siffror inom parentes (1), de hjälper dig att hitta rätt i kartorna för huvud- och kärnområdet.

Bilder är tagna av Kalmar läns museum där inget annat anges.
Text: Susann Johannisson, Kalmar läns museum
Arkeologi: Helena Victor, Kalmar läns museum
Layout: Nybro kommun
Senaste revidering: 2024-12-12

Kulturmiljöerna i Nybro kommun är levande miljöer under ständig förändring. Därför finns det risk att utskriven eller tryckt kopia av kulturmiljöprogrammet inte är den senast uppdaterade versionen. På nybro.se finns den senaste versionen digitalt.

Applaryd är en bondby i Hälleberga socken, norr om Orrefors i Nybro kommuns västra del. Applaryd är en ganska isolerad by med flera gårdar på bördiga jordar mellan magra tallmoar. Byns välbevarade mangårdsbyggnader och samlade gårdsbebyggelse ligger insprängt mellan byns ekhagar och åkermark som har den småskaliga karaktär som är typisk för skogsbygderna. Tillfälligt odlade mossmarker kring byn har nu vuxit igen men ännu finns gärdsgårdskantade betesmarker kvar i de gamla inägorna.

Huvudområde

Huvudområdet är ett större område som ger en övergripande kunskap om kulturmiljöns landskapliga förutsättningar och bredare historiska utveckling.

Slaggvarp
Timmermosse
Stora Fälle
1
Applaryd
Hästafloe
2
Applaholm
Hägnen
Sågbäcken
6
5
Brännehagen
Gunneberg
Tjuvadye
Alhägnen
Stenkärret
Hemmet
Stackakärret
7
Slaggvarp
9
Hällamon
Karl-karlsakärret
8
Sågbäcken
Lilla kärr
Brända fly
Följakärret
Stora kärr
Slätemo
N
1 Lilla Applaryd
2 Stora Applaryd
5 Sågbäcken
6 dammlämning
7 gammal kvarnplats
8 gammal kvarnplats
9 gammal kvarnplats
Huvudområde
Kärnområde
Fornminne

Beskrivning av huvudområdet

Applaryd som är uppdelad i Lilla Applaryd (1) och Stora Applaryd (2) är med sina sju gårdar en medelstor småländsk bondby i skogsbygd. Det som utmärker byn idag är att mer eller mindre alla gårdarnas hus är ovanligt välbevarade. Både mangårdsbyggnader och ekonomibyggnader är från perioden cirka 1800 till 1920-tal. Särskilt kulturhistoriskt intressant är de båda mangårdsbyggnader som har svarttjärad panel (3, 4). Förutom gårdarna finns exempel på småhusbebyggelse eller torpmiljöer och lämningar efter sådana, varav ett varit soldattorp. I skogen norr om byn finns också en bevarad ängslada, madhus som hör ihop med madslåtter.

Gårdarna har välbevarade bostadshus och många olika ekonomibyggnader och uthus.

Ängslada, kallad madhus.

Utmed vägen finns ett av byns bevarade torpställen.

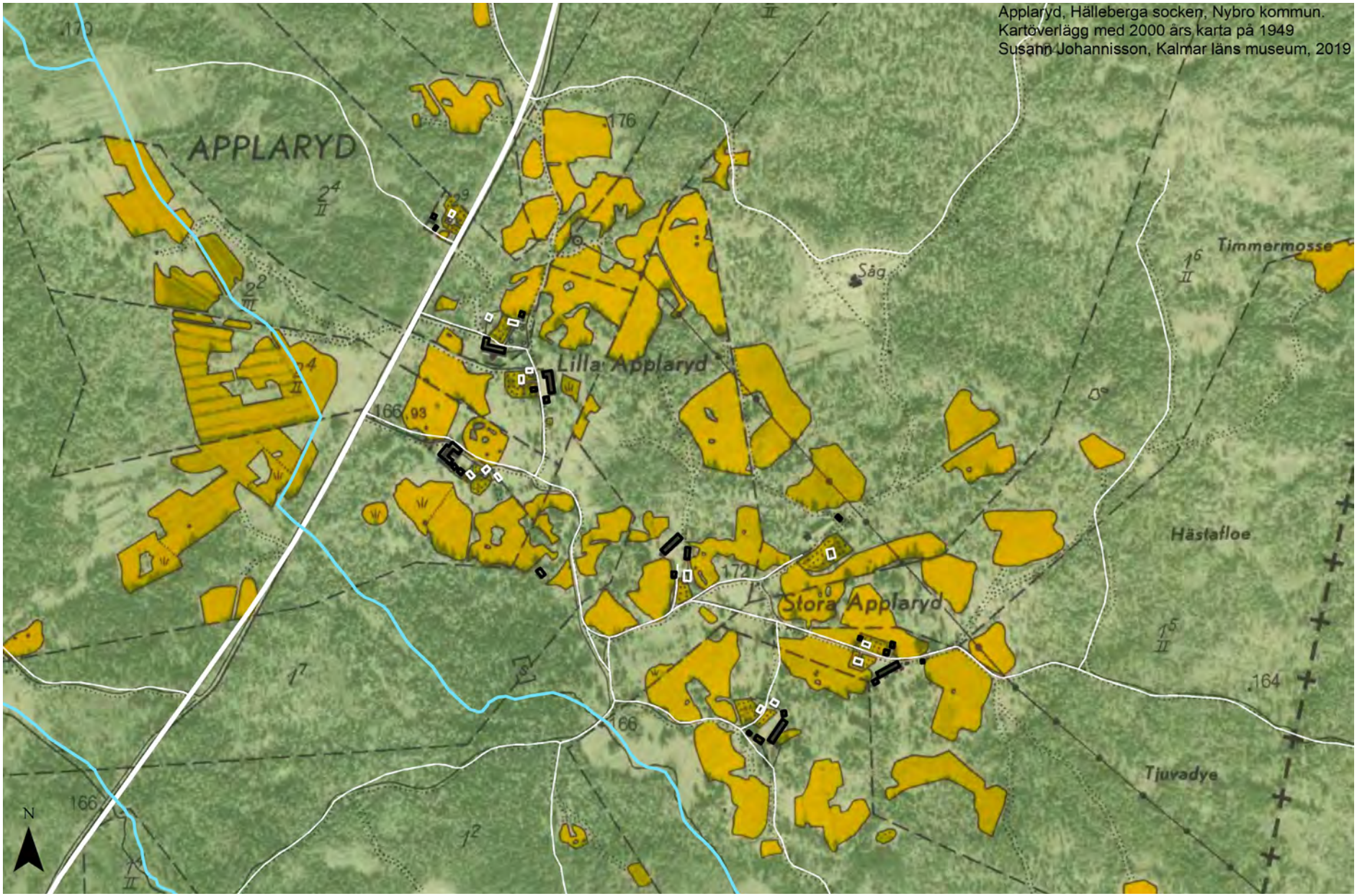

Kartöverlägg med dagens vägar (vita), bostadshus (vita) och uthus/ekonomibyggnader (svarta) ovanpå en karta från 1949. Kartan visar bykärnan och hur gårdarna ligger fördelade, på typiskt sätt utspridda sedan laga skiftet 100 år tidigare. De åkrar som finns här i mitten av 1900-talet är i princip desamma som funnits i flera hundra år tidigare och som också finns kvar in på 2000-talet. Norr om byn syns en såg som fanns på 1940-talet.

Åkrarna ligger i anslutning till varje gård, vilket ger en öppen bykärna, som en glänta i skogen.

Landskap och fornlämningar

I landskapet finns både barrskog och lövskog. I byns närhet dominerar dock lövträd. Många äldre ekar finns i äldre hag- och ängsmark i byn. Det rinner två bäckar förbi byn i dess västra del, som rinner samman i en. Den ena heter Sågbäcken (5), vilket visar att det här måste ha funnits minst en vattendriven såg. En av dessa är idag en såg- och dammlämning (6), som är registrerad som fornlämning[1]. Den ligger i Sågbäcken väster om landsvägen. Vid bäckarna finns dessutom tre platser som på skifteskartan från 1840 markerats som dammvallar och med små hjulsymboler som markerar kvarnar (7, 8, 9). Om det finns kvar lämningar från kvarnarna bör de registreras i fornminnesregistret. Dessa lämningar efter skvaltkvarnar symboliserar det självhushållande bondesamhället före 1800-talet. I skogen en bit norr om byn finns ett läge där det kring 1940 fanns en annan såg, troligen ångdriven. Det är inte känt om det finns någon lämning här. Denna representerar skogsnäring och levnadsvillkor i dessa bygder vid mitten av 1900-talet. I byn finns också en lämning efter en tjärfabrik och efter en linbasta.

Byvägen, gamla ekar och gammal ängsmark.

1 L1958:5836

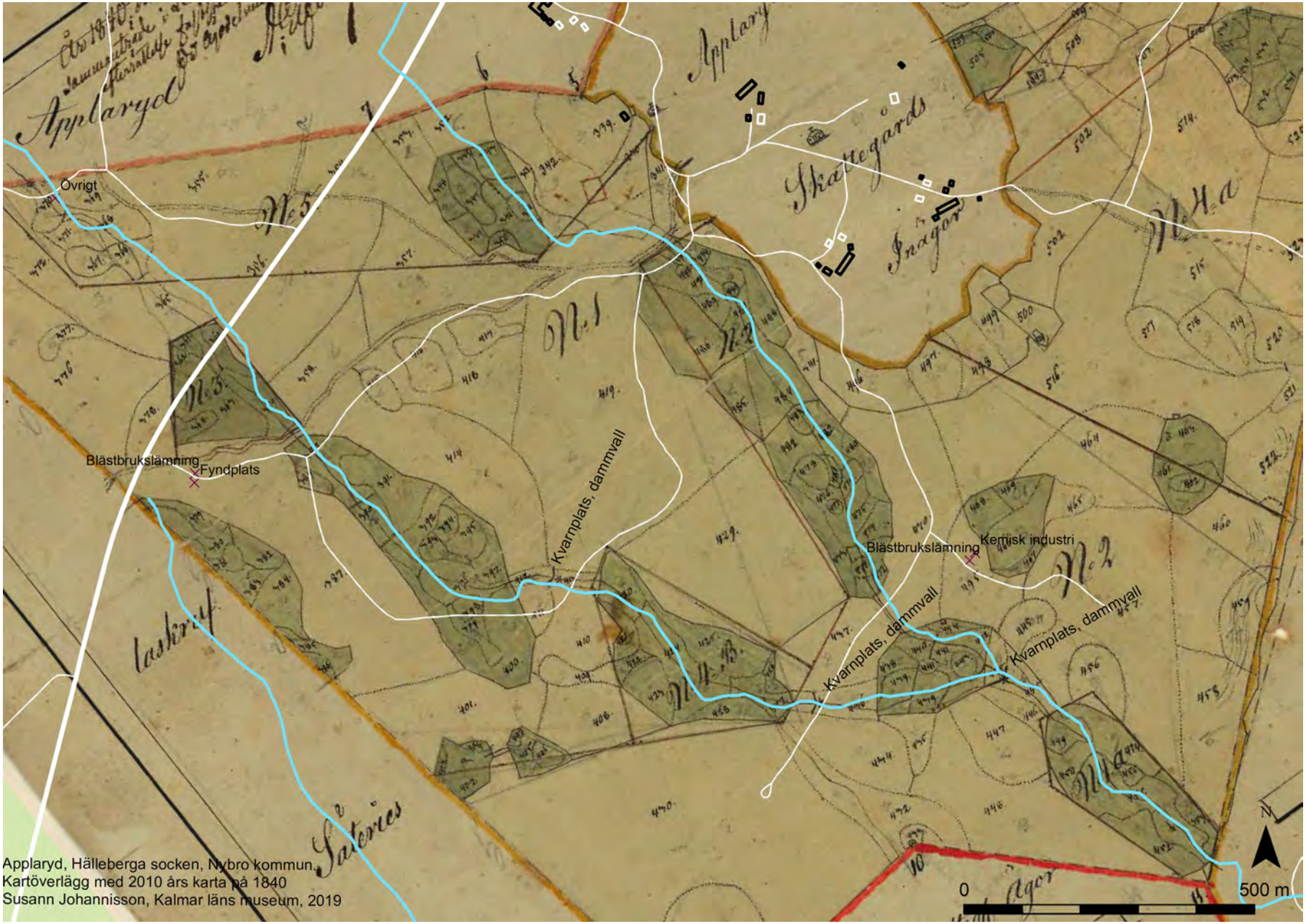

Kartöverlägg med dagens vägar (vita) och bäckar (blå) ovanpå en karta från 1840. Kartan visar delar av byns ”utmark”, söder om bykärnan. Vid den södra bäcken, Sågbäcken, syns tre äldre kvarnställen. Dessa har markerats dels som hjulsymboler, som brukar markera kvarnar, dels som dammvallar.

I skogen kring byn finns flera registrerade lämningar efter både blästbrukslämningar främst i form av slaggvarpar som visar på järnhantering. I skogen finns också kolugnar och tjärdalar. Med tanke på närheten till Orrefors och det järnbruk som fanns där mellan 1720-talet till 1914 är det troligt att många av dessa lämningar har att göra med produktion av tjära och kol till järnbruket. Bönderna i byn tog säkert också ut ved och sålde till både järn- och glasbruk i närheten, men denna verksamhet är inte direkt synlig idag.

Vid en av gårdarna i byn ligger ”Smedjebacken” (10). Här låg tidigare en liten gårdssmedja. Säkert har många gångjärn, haspar och spik som användes till husen i byn smitts här[2].

I byn finns två lägen som varit äldre bykärnor till Lilla Applaryd (1) och Stora Applaryd (2). Båda övergavs vid laga skiftet på 1840-talet. Båda bylägena hade många hus och dessa platser har sedan lämnats att växa igen eller använts som bete. Det finns dock husgrunder kvar på dessa båda platser, se kartor.

Gamla byläget (1) i Lilla Applaryd.

Gamla byläget (2) i Stora Applaryd.

2 Gångjärnen till bänkarna i Hälleberga gamla kyrka ska vara smidda i denna smedja. Den brann dock upp på 1970-talet.

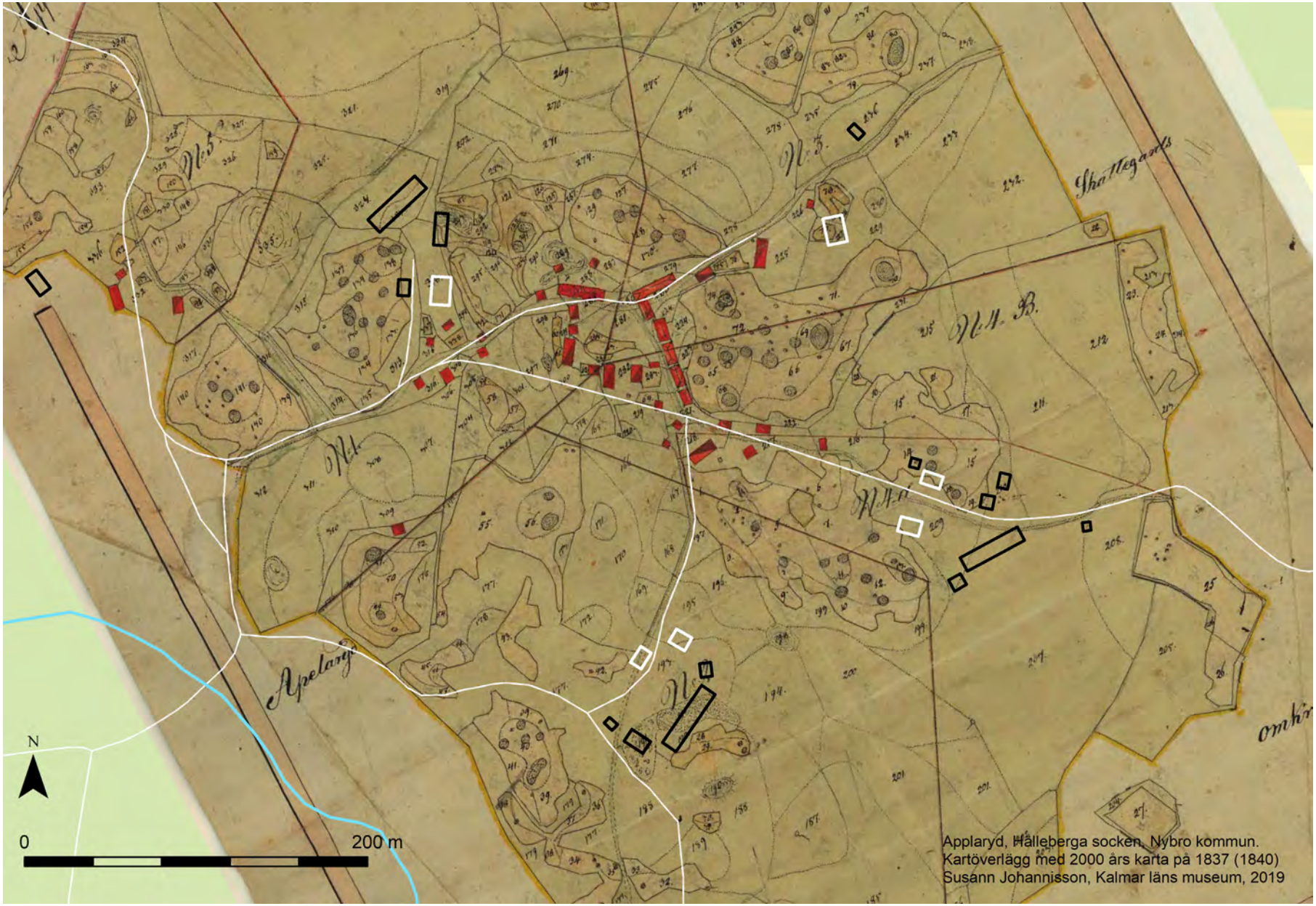

Stora Applaryd. Kartöverlägg med dagens vägar (vita), bostadshus (vita) och uthus/ekonomibyggnader (svarta) ovanpå en karta från 1840. Kartan visar tydligt hur alla gårdar skiftats ut från den gamla bykärnan i mitten, till nya lägen. Den gamla bykärnan hade många byggnader tätt liggande, rödmålade i den gamla kartbilden. Detta läge har bevarade husgrunder och bör utredas som möjlig fornlämning. Åkrarna är beige i denna kartbild och ängsmarken ljusgrön.

Ibland kan gamla vildaplar och trädgårdsväxter avslöja äldre bebyggelselägen som mitt i byn i Stora Applaryd, där det tidigare funnits hus. Här finns ännu några lämningar och husgrunder.

Vägarna i byn har gamla sträckningar.

Kärnområde

Kärnområdet har särskilt höga kulturhistoriska värden, med koncentrationer av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, fornlämningar och/eller landskapsobjekt.

Kulturvärden inom kärnområdet

Byns gårdar har särskilt välbevarade byggnader, både mangårdsbyggnader och ekonomibyggnader, från perioden 1800–1920. Särskilt kulturhistoriskt intressant är två mangårdsbyggnader med svarttjärad panel och snickeridetaljer. Byn har också ett vackert och typiskt odlingslandskap, med gamla åkrar, ängsmark, odlingsrösen, stenmurar och gamla lövträd. Byn är en av de byar runt järnbruket Orrefors som under 200 år levererade kol och ved till bruket.

Skog

Vatten

Järn

Bondens landskap

Symbolerna hänvisar till den kulturmiljöprofil som togs fram för Nybro kommun 2019.
I Applaryd finns exempel på kulturmiljöer ur kategorierna skog, vatten, järn och bondens landskap.

Timmermosse
Applaryd
Hästafloe
Applaholm
Hägnen
ehagen
Tjuvadye
N
16
15
17
14
19
13
3
4
11
12
18
10
1 Numrering av objekt
Huvudområde
Kärnområde

3 mangårdsbyggnad

4 mangårdsbyggnad

10 "Smedjebacken"

11 källare

12 gård

13 gård

14 gård

15 mangårdsbyggnad

16 mangårdsbyggnad

17 mangårdsbyggnad

18 gård

19 lada

Mangårdsbyggnaderna

De sju gårdarna i byn har alla äldre ovanligt välbevarade mangårdsbyggnader. Mangårdsbyggnaderna i byn har ett spann mellan åren cirka 1800 och cirka 1900. En av gårdarna (12) har både en äldre och en yngre mangårdsbyggnad, så att det sammanlagt finns åtta i byn. Ett par av gårdarna har även traditionella undantagshus (17, 18). Tre är från åren kring 1900. Två av dessa har gulmålad panel och tidstypisk sexdelad planlösning med frontespis[3] (13) (14). Gårdarna ligger på utskiftat läge, intill den gamla bykärnan i Stora Applaryd. Den ena gården har en traditionell ladugård byggd i skiftesverk och ett timrat undantagshus från samma tid som bostadshuset.

Två av gårdarna (14, 13) mitt i byn med bostadshus från cirka 1900–1905.

3 Frontespis är en slags takkupa. Den kännetecknas av att dess främre vägg är sammanfogad med husets vägg. Huset fasad går alltså upp, förbi takfoten och övergår i frontespisen. En frontespis markerar ofta mitten av huset och ger ett pampigt uttryck. Frontespisen ger också ljus till vinden, eller till ett inrett bostadsrum på vinden.

Mangårdsbyggnaderna i Lilla Applaryd är välbevarade och ålderdomliga. På bilderna syns (15), (16) samt (17).

Endast en av byns mangårdsbyggnader har form av en parstuga (16). Fyra av byns mangårdsbyggnader har formen av större enkelstuga i två våningar, med dörren förskjuten i sidled och en murstock/skorsten (3, 4, 15, 17). I Småland kallas hustypen sexknutabyggning. Uppgifterna om husens ålder varierar. Enligt bokverket Sveriges bebyggelse ska två av mangårdsbyggnaderna (15, 16) vara från tidigt 1870-tal. Det är inte bekräftat om husen nybyggdes då eller om de är flyttade och återanvända från äldre mangårdsbyggnader. Gården (17) söder om byvägen har hus av olika ålder, där mangårdsbyggnaden ska vara från så tidigt som cirka 1800. Den äldsta ska enligt uppgift vara från år 1800, vilket innebär att den flyttades vid laga skifte. Två är troligen från tiden kring år 1840 och en ska vara från 1890-talet.

Två av mangårdsbyggnaderna i Stora Applaryd är uppförda i samma stil (3,4), troligen kring år 1840.

De båda mangårdsbyggnaderna från cirka 1840 (3) (4) utmärker sig med svartpigmenterad tjärad panel. Panelen har aldrig varit målad med rödfärg eller ljus oljefärg som är vanligast. De har också vackra originaldetaljer som fönster, dekorativ fris vid vindskivor och takfall och dörrar med handtillverkad utsirade dörrfoder. Det finns några andra exempel på mangårdsbyggnader i södra delen av länet som har svart panel som aldrig rödmålats. Byggnadstypen kan betraktas som ålderdomlig och ovanlig och har därför höga kulturhistoriska värden. Båda ingår även i välbevarade gårdsmiljöer med ekonomibyggnader.

En av gårdarna (12) i Stora Applaryd har både en äldre (3) och en yngre mangårdsbyggnad. Den yngre ska vara från 1920-talet.

I byn finns ett par välbevarade så kallade undantagshus (12, 17).

Ekonomibyggnader

Det är utmärkande för Applaryds by idag att gårdarna har tydliga gårdsmiljöer med många välbevarade ekonomibyggnader. På endast en av gårdarna (13) har ladugården försvunnit. Tre av ladugårdsbyggnaderna är från 1870-talet, två från 1904–1905 och en troligen från cirka 1920. Alla är byggda i skiftesverk, målade med Falu rödfärg, med svarta dörrar och knutar och vita fönster, på traditionellt sätt. De flesta har små trekantiga fönster i gavlarna, med nätta spröjsar. Förutom ladugårdsbyggnader finns timrade bodar, brygghus, stenkällare, snickarbodar, traktorgarage, bilgarage och svinhus. Majoriteten har traditionell skala och färgsättning i falurött, svart och vitt. Alla olika ekonomibyggnader och uthus, som haft olika särskilda funktioner, kan bidra till att förmedla levnadsvillkoren på landsbygden i Småland under 1800- och 1900-talen. Till de mer ovanliga husen hör en gjuten källare (11) som användes till förvaring av mat till en liten rävfarm som drevs på en av gårdarna (18) under 1930-talet.

Sydväst om byvägen ligger en lada (19) som tidigare var en del av stället Applaholm.

Traditionell ladugård byggd i skiftesverk.

Lada (19).

Gjuten källare (11).

Odlingslandskapet, bondens landskap

De åkrar som ligger centralt i byn ligger på typiskt vis i anslutning till respektive gård. Denna indelning härrör från laga skifte kring 1840, men åkrarna är äldre än så. Åkrarna är öppna utmed byvägen. Stenmurar förekommer i mindre omfattning kring vissa åkrar och utmed några äldre vägsträckningar. Både mitt i och utmed kanter av åkrar finns många odlingsrösen, vissa särskilt väl lagda. Vägarna och vägnätet i centrala byn är till stora delar ålderdomligt och välbevarat.

Exempel på stenig mark som tidigare var ängsmark, med olika sorters lövträd.

En äldre vägsträcka, som inte används så mycket idag. Utmed delar av denna finns en äldre stenmur, troligen äldre än då laga skifte genomfördes på 1840-talet.

En äldre vägsträcka.

En av åkrarna i Lilla Applaryd, med impediment, flikar som går in i åkrarna, med odlingsrösen, gamla stora lövträd och stenmurar.

Stora Applaryd. Åkrarna är flikiga och följer landskapet, vissa är svagt kuperade. Många vällagda odlingsrösen finns i åkrarna. Stenmurar finns också, men inte utmed vägarna utan mer runt åkrarna. Runt åkrarna finns gammal ängsmark.

Stora Applaryd. Åkrarna är flikiga och följer landskapet. Här en kuperad åker med ett runt impediment på toppen. I detta finns både odlingsrösen, äldre ekar och andra lövträd.

Historik

Här hittar du berättelser om människor och andra viktiga företeelser som präglat kulturmiljön.
En förklaring till varför de höga kulturhistoriska värdena finns på platsen.

Landskapet

Våtmarker - som kallas fly, mader eller mossar - och våtmarker utmed små vattendrag har haft betydelse för livförutsättningarna i byn från det att den bildades. Våtmarker gav gräs som skördades och användes till hö, det vill säga vinterfoder åt djuren. Antalet djur som en gård hade avgjorde hur rik den var. Därför var det viktigt med stora höskördar som möjliggjorde att fler djur kunde överleva vintern. Vattendragen, de båda små bäckarna i byns sydvästra del, gav också små vattenfall som kunde driva kvarnar och sågar. I kvarnarna maldes mjöl för att kunna baka bröd och i sågen sågades virke som användes till husbyggen i byn.

Skifteskartan från 1840 visar inte mindre än tre kvarnlägen i Sågbäcken söder om byn. Det är inte känt hur gamla dessa är, men sannolikt är att de små vattenfallen i bäcken nyttjades redan på medeltiden för att kunna mala den lilla mängd brödsäd som behövdes på gårdens självhushåll. Det kan vara så att bäcken bidrog till att byn etablerades här. I Smålands inland delade ofta hela byn på en kvarn som ofta låg på gemensam, samfälld, mark. Kartan visar inga tydliga sådana fastigheter, men kvarnarna kan ändå ha nyttjats gemensamt. De låg i skogen i byns utkant, på mark som troligen före skiftet på 1840-talet betraktades som gemensam utmark. Kvarnarna var helt säkert små skvaltkvarnar som bara kördes vissa tider på året då det var gott om vatten. Utmärkande för skvaltkvarnen var att vattenhjulet var liggande nere i bäcken och kunde drivas med bara en liten mängd vatten. Dammarna som markerats på kartan var troligen små. Det är oklart om de tre kvarnarna var i drift samtidigt eller om de hade olika ålder.

Skogen

Applaryds by ligger ungefär sex kilometer från Orrefors. När järnbruket i Orrefors startade på 1720-talet fick Applaryds bönder nya möjligheter till inkomst. Både kol och ved kunde säljas till järnbruket. När järnbruket lade ner i början av 1900-talet sålde bönderna i byn i stället ved till glasbruket. Byns historia är alltså sammanflätad och påverkad av Orrefors historia.

Förutom ved och kol tillverkades också tjära av tallstubbar i skogen. Även sjömalm togs upp i bland annat Hindsjön och Uvasjön så länge isarna bar. Dessa produkter såldes bland annat till Kalmar. Innan järnvägen kom till bygden var det särskilt vanligt med körslor till Kalmar, men bönderna i byn drev även oxar till Stockholm för att sälja dem där.

Skogen runt byn ägdes gemensamt av byns bönder. När laga skifte genomfördes delades även skogen upp mellan gårdarna. Skogen användes till skogsbete och för att ta virke till husbyggen och ved. Det finns också nedtecknat vilken rikedom det fanns av skogsfågel och vilken betydelse denna hade för att ge extra mat på bordet.

Medeltiden och socknen

Byn är typisk för de småländska skogsbygderna som fick bofast befolkning under medeltiden. Första gången byn nämns i skrift ska ha varit år 1482, under namnet Appolarydh. Här fanns då en gård ägd av Magdalena Karlsdotter (Bonde). 1545 redovisas två gårdar i Lilla och Stora Applaryd, den ena var en skattegård och den andra var en frälsegård. Namnet kan eventuellt komma från ordet ”äppelträdsröjningen”, som skulle vara en nyodling från medeltiden. Byn låg i Hälleberga socken som tillhörde Uppvidinge härad, i Värend, i Kronobergs län.

Vid kommunreformen 1862 övergick socknens ansvar för de kyrkliga frågorna till Hälleberga församling och för de borgerliga frågorna till Hälleberga landskommun. Landskommunen uppgick 1969 i Nybro stad, från 1971 Nybro kommun. Området överfördes från Kronobergs län till Kalmar län 1969.

1800 till 1950

Laga skifte genomfördes i byn på 1840-talet. Alla gårdar skiftades ut till nya lägen från de båda gamla bykärnorna i Lilla och Stora Applaryd. När de två bröderna Frans och Vilhelm Johansson fick ärva föräldragården i början av 1900-talet delades den i två och två exakt likadana nya bostadshus byggdes till dem. En av gårdarna i Lilla Applaryd ägdes av Stenberg som drev Gullaskrufs glasbruk. Han köpte även in granngården och slog ihop gårdarna till en enhet.

Lin odlades i byn för att kunna producera eget lintyg. Under en period fanns en linbasta i byn som troligen användes gemensamt. Linbastan användes för att torka lin, som var en nödvändig del av processen vid tillverkning av linnetyg. Det fanns också flera ängslador (madhus) som hörde till respektive gård. I ängsladorna förvarades det hö som skördats ute på våtmarker långt ifrån byn. I byn var det vanligast att odla råg och korn på åkrarna. 1948 köpte bönderna i byn gemensamt en självbindare vilken underlättade arbetet vid skörd av säd på åkrarna. Den är exempel på en av de angelägna jobb där byborna samarbetade. Andra exempel är att de turades om att köra mjölkskjuts och postväskan. Från denna verksamhet finns dock inga tydliga fysiska lämningar.

På en av gårdarna var ägaren Andreas Jonsson (1802–76) som också var snickare och smed. På en kulle bakom ladugården hade han en smedja. Andreas tillverkade till exempel vagnar och kälkar, men också alla gångjärn och lås till bänkarna i Hälleberga kyrka (som tyvärr brann ner 1976).

I slutet av 1800-talet skedde utvandring från Applaryd, precis som från så många andra byar i Småland. Sju av Andreas Jonssons nio barnbarn, som växte upp på gården, utvandrade. Två kom dock tillbaka och den yngste av sönerna, Oskar Johansson, tog över gården och därefter hans äldste son, Holger Johansson. Under 1930-talet drev Holger rävfarm på gården innan han tog över jordbruket.

Efterkrigstiden, efter 1945

Före 1800-talet hade bostadshusen torvtak och ladugårdarna halmtak. Den halm son skulle användas till tak togs undan och slagtröskades för hand på trösklogen för att den inte skulle gå sönder. Än idag kan ladugårdarnas spetsiga takvinklar skvallra om tidigare halmtak. Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet sågades takstickor på bysågen och lades på taken. Både bostadshus, ladugårdar och andra ekonomibyggnader kunde ha sticketak. Oftast täcktes dock bostadshusens sticketak med tegel. Senare även ladugårdarna. Vid mitten av 1950-talet blev det vanligt att lägga så kallad eternit på ladugårdstaken.

Elen drogs till Applaryd först 1946. Detta innebar stora förändringar för de som bodde och verkade i byn. Nu kunde man installera elektriskt drivna pumpar så att man slapp bära vatten i hink från brunnen. Vattenledningar drogs både till bostadshus och ladugårdar. Andra hjälpmedel som köptes in var mjölkmaskiner, höfläktar och vedkap. Tidigare hade alla kor handmjölkats, höet riskerat att mögla och all ved kapats för hand. Flera i byn köpte också bil efter kriget. Säkert byggdes flera av byns bilgarage då, som en ny sorts byggnad.

Kring 1950 skänktes och flyttades en timrad loftbod från en av gårdarna i Stora Applaryd till hembygdsgården Qvarnaslät i Nybro.

Från 1960-talet började jordbruket vara olönsamt, mätt med den tidens mått. Flera gårdar började arrendera ut åkrar och ängar. Verksamheten med mjölkkor lades ner efter hand. Endast en av gårdarna i byn hade mjölkkor kvar så långt fram som till 1990-talet. Därefter arrenderas markerna ut och nyttjas till vallodling eller bete. Trakten upplevs idag som en skogsbygd, där åkrar, ängar och mader utgör ljusa gläntor i skogen.

Applaryd. Foto Nybro kommun.

Applaryd i framtiden

Här ges förslag på förhållningssätt inför framtiden för hur kulturmiljön ska bevaras och utvecklas.

Nybro kommun vill att kommunens kulturmiljöer ska bevaras och utvecklas så att kommande generationer kan ta del av dem. Under rubriken "bevara" anges vad vi är skyldiga att ta hänsyn till enligt lag. Under rubriken "utveckla" finns tips om hur viktiga kulturmiljöer kan utvecklas och förvaltas så att deras värden finns kvar för eftervärlden. Tipsen kan rikta sig till Länsstyrelsen, kommunen och/eller till dig som privatperson.

Läs mer tips om hur du kan vara med och utveckla kulturmiljöer under "Generella råd" i Kulturmiljöprogrammets inledningskapitel.

Bevara

Bostadshusen i byn är ovanligt välbevarade och utgör tillsammans en unik och värdefull miljö. De ska därför betraktas som *särskilt värdefulla* enligt Plan- och bygglagen 8 kap. 13 §.

Utveckla

Regelbunden skötsel och öppethållande av odlingslandskap och vägmiljöer är avgörande för tillgänglighet, upplevelser och kulturhistoriska värden i byn.

Stor vikt bör läggas vid att behålla de ovanligt välbevarade traditionella mangårdsbyggnaderna. De två med svartmålade paneler är särskilt kulturhistoriskt intressanta. De bör underhållas och målas med svart eller brun tjära. Vid eventuell tilläggsisolering bör det göras invändigt. Fasader, gamla fönster och gamla takmaterial bör behållas.

Det är av stor vikt att så många som möjligt av odlingslandskapets äldre ekonomibyggnader och stenkällare behålls, även om de inte längre används på ursprungliga sätt. Att hitta nya användningssätt är önskvärt, även om det kan komma att kräva om- och tillbyggnader.

Nya bebyggelselägen bör anpassas efter det äldre vägnätet och andra äldre strukturer. Nytillkommande bostadsbebyggelse bör utgöras av fristående småhus i 1–2 våningar. Nya villor bör ha trädgårdar som omgärdas av staket, häck eller mur.

Applaryds historia får gärna samlas in och sammanställas.

I området finns många äldre lämningar som inte är registrerade i Fornsök. Området bör därför inventeras och kompletteras avseende främst röjningsrösen, stenmurar och husgrunder.

Referenser

Muntliga

Bengt Aplander
Boel Andersson
Ebbe Gustafsson
Håkan Gustafsson
Gert Andersson

Läs mer/referenser

Släkten på Aplaryd Storegård, Holger Johansson, sammanställt av Bengt Aplander, Hällebergaboken, 2010.

Kulturminnesvård i Nybro kommun, Nybro kommun 1988.

Sveriges bebyggelse: statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd, Landsbygden, Kronobergs län, del 1, Sigurd Erixon (red),1960.

Småländsk bebyggelsehistoria, del I, Lars-Olof Larsson, Högskolan i Växjö, 1981.

Gods och gårdar i Kalmar län, band II, Studieförbundet Vuxenskolan Kalmar län, 2013.

Övriga referenser

Fornminneskartan: www.raa.se/fornsok
Historiska kartor: www.lantmateriet.se, historiska kartor